

АНТРОПОЛОГО-МЕТОДОЛОГІЧНІ РЕЦЕПЦІ ПОГЛИБЛЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Сучасний суперечливий та взаємозумовлений світ у пошуках конструктивів соціальної безпеки, подолання егоїзму, конфронтації й насилля в міжлюдських стосунках в якості оптимального способу імперативно висуває толерантність, феномену якої присвячено багато праць науковців різних країн.

Разом з тим, у тлумаченні цього багатогранного явища спостерігається неоднозначність, фрагментарне зведення його до тих чи інших конкретних екзистенцій (декларативної, реляційної, акційної толерантності), до різних форм сприйняття (філософського, раціонального, чуттєво-емоційного). Нерідко розуміння нетерпимості трактується залежно від ступеня теоретичної зрілості людини (стихійно-повсякденного, міфологічного, теоретичного, філософського тощо). До інтерпретації толерантності як цілісної системи поглядів на світ, що пройшла значний еволюційний шлях, додаються певні історичні концепти проблематизації (апологетичні, теологічні, ліберально-правові, "громадянські" та інші). Отже, наукові розвідки щодо створення ненасильницького миру засвідчують не тільки багатоаспектність осмислення толерантності, але й той факт, що пошук найефективніших шляхів її поглиблення здійснюється не аналітичним способом, який би відповідав нормам класичної раціональності, а скоріше, на нашу думку, за рахунок експлікацій історичного, культурологічного, соціологічного підходу до толерантності, в яких вона "описується", розкривається як екзистенційне явище без осягнення есенційних властивостей та споконвічних прагнень людини до відвертого діалогу з іншими людьми, а також до здатності не тільки терпимо переносити будь-які біосоціодуховні акти, а й культурно регулювати їх.

Антропологічний поворот у сучасній гуманістиці, який постає буквально цивілізаційним маркером суспільних змін, потребує кардинального переосмислення істин та приведення їх у відповідність із загальнолюдськими цінностями. Саме на їх основі визначаються орієнтири розв'язання глобальних проблем, значна частина яких знаходиться у площині "людина-людина", і таким чином здійснюється людиноцентристський вимір толерантності як розвитку свободи і гідності особистості, її прагнення миру і злагоди.

Сприймаючи беззаперечно антропологічні твердження про контекстуальність сучасного знання, про природність прагнень людини до толерантності й діалогічності, слід зазначити, що вони, по-перше, об'єктивно детерміновані наявністю конфліктності в тому чи іншому соціальному середовищі, по-друге, безпосередньо залежать від рівня секуляризації особистісного й суспільного життя, його демократичності та плюралістичності і, по-третє, орієнтують розгляд проблем толерантності виключно у контексті самореалізації особистості та її цінностей, настанов, що спрямовують когнітивний, публічний, діяльнісно-реалізаційний, проектувальний аспекти життя людини на подолання насилля й нетерпимості.

Значним потенціалом у процесі поглиблення толерантності володіє освіта як спосіб набуття людиною свого образу у світі культури:

- в освіті продукуються інтенційні уявлення про толерантність, створюються нові смислові простори не тільки її інтерпретації, але і ряду інших ключових понять, головним серед яких постає думка про те, що саме толерантність стає чинником, що виводить сучасне суспільство на загальне осягнення його меж і можливостей існування;

- у процесі навчання формується полікультурна когнітивна сфера, і зміст освіти збагачується протилежними, суперечливими відомостями про властивості, залежності об'єктів, процесів і явищ, упроваджується плюралізм думок з відмовою від ієрархічної картини світу, створюються умови дотримання етичних норм у взаємодії суб'єктів освіти будь-яких рас, народів, релігій, національностей, культур і субкультур;

- науково-педагогічні працівники як суб'єкти освіти є головними носіями демократичних цінностей, моральних рис, активної життєвої позиції, психологічної готовності до терпимості заради позитивної взаємодії з людьми іншого культурного, національного, релігійного і соціального середовища;

- у межах освітньо-культурного простору зростає полікультурна особистість, яка, якщо навіть виховувалася й навчалася в якійсь одній культурі, буде відкрита не тільки до її сучасних норм, але й до культури минулої і як духовна істота спроможна вибирати напрями й зміст свого життя з усього культурного надбання людства, відповідно до запитів і умов буття людини.

Доцільність і необхідність теоретичних розробок толерантності у межах антропологізму вимагає від науковців подолання меж парадигмальних підходів, залучення до дослідження цього феномена науковців різних галузей знання за допомогою міждисциплінарного синтезу й інтегративних способів, а також через новітні погляди на істину, що стосуються таких її ознак як деабсолютизація, інтенційність, герменевтичність, діалогічність тощо. Слід зазначити, що у подоланні парадоксів толерантності та інтолерантної поведінки людини багатозначність толерантності може сприйматися як плюралізм і констатація багатогранності виявів життя лише до тих меж, доки ці позиції не є загрозливими для існування людства взагалі, і окремої людини зокрема, і до тих пір, поки вони не суперечать здоровому глузду та загальнолюдським цінностям.

До зазначених антропологічних рецепцій поглиблення толерантності у світовому співтоваристві слід додати необхідність методологічного обґрунтування суперечностей культурної динаміки розвитку як людини, так і людства, на основі якої будуть створюватися освітньо-культурні системи, зміст яких не може бути однозначно адаптаційним: у них має затвердитися багатоваріантність вибору, духовне різноманіття і внутрішня діалектика засвоєння якомога більшого культурного простору для розширення можливостей розвитку особистості.

Подано до редакції 11.01.2010